

Social Konsekvensanalys

Underlag till Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön

2014

Medverkande

Text och layout: Cecilia Windh, Älvstranden Utveckling AB

Korrekturläsning: Sandra Oliveria e Costa, Stadsbyggnadskontoret

Deltagande tjänstemän vid workshop 2014-01-21 från:

Social resursförvaltning S2020

Stadsbyggnadskontoret

Trafikkontoret

Kulturförvaltningen

Idrott – och föreningsförvaltningen

Park- och naturförvaltningen

Stadsdelsförvaltningen Lundby

Stadsdelsförvaltningen Askim Frölunda Högsbo

Stadsdelsförvaltningen Centrum

Stadsdelsförvaltningen Majorna Linné

Älvstranden Utveckling AB

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.1.1 Vision Älvstaden	3
1.1.2 Göteborgs stads budget 2014	4
1.1.3 Översiktsplan för Göteborg 2009.....	4
1.1.4 Fokus	4
1.2 Social konsekvensanalys.....	4
1.2.1 Social konsekvensanalys genom planprocessen i Frihamnen	5
1.3 Syfte och Metod	5
1.4 AVGRÄNSNING.....	6
1.4.1 Geografisk.....	6
1.4.2 Tidshorisont.....	6
1.4.3 Nivå och Process.....	6
1.4.4 Dialog och deltagande.....	6
Planområde - Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön.....	8
Frihamnen och närliggande områden	9
2. INVENTERING.....	10
2.1 Sammanhållen stad	10
2.2 Samspel och möten	11
2.2.1 Rumslig syntaxanalys.....	11
2.3 Vardagsliv.....	13
2.4 Identitet och upplevelse	14
2.5 Hälsa och Säkerhet.....	14
3. MÅLBILD OCH INRIKTNING	15
4. DISKUSSION: UTMANINGAR OCH KONSEKVENSER.....	17
4.1 Lokalt	17
4.2 Staden.....	19
5. SLUTSATSER.....	21
6. VIDARE ARBETE.....	22
7. REFERENSER	23

SAMMANFATTNING

För att aktivt föra in ett socialt perspektiv i planprocessen har Göteborgs stad utvecklat verktyget Social Konsekvensanalys (SKA). Göteborgs stad behandlar sociala aspekter inom stadsutveckling och samhällsplanering bland annat genom Översiktsplan för Göteborg 2009, Budget 2014 och Vision Älvstaden. Detta är ett första steg till en kontinuerlig uppföljning av sociala aspekter av Frihamnens stadsutveckling och är ett underlag till planprogrammet för Frihamnen och delar av Ringön. Området har inventerats enligt den kunskapsmatris som används vid en social konsekvensanalys. Utifrån gällande styrdokument diskuteras sedan en målbild för utvecklingen inom Frihamnens planområde. Sist påpekas eventuella utmaningar och konsekvenser som kan uppstå mellan dagslägets inventering och framtidens målbild och vilka aspekter som är viktiga att ta hänsyn till under planprocessen.

INLEDNING

1.1 Bakgrund

Frihamnen är en historiskt viktig plats som öppnade upp Göteborg för en internationell handel och sjöfart. Idag är hamnverksamheten till största del nedlagd och Frihamnen ska utvecklas till en helt ny stadsdel i kärnan av Göteborg.

Göteborgs Stad har tagit fram en vision för hela norra och södra Älvstranden – Vision Älvstaden. Frihamnen ingår i det område som kallas för norra Älvstranden och är strategiskt viktig för att Göteborgs innerstad ska växa över älven och för att knyta ihop södra och norra Älvstranden. I norra och södra Älvstranden ingår stadsdelar som Kvillestaden, Backaplan, Lindholmen, Centralenområdet, Ringön och Nordstaden. I och med sin lokalisering spelar Frihamnen en viktig roll för att binda ihop och hela staden och mentalt.

Frihamnen saknar idag bostadsbebyggelse och nattbefolkning och är framförallt ett verksamhetsområde. I vision Älvstaden framkommer att Frihamnen ska utvecklas till en tät blandad innerstadsmiljö med närhet till grönska och vatten. Det ska finnas en variation av arbetsplatser, socialt blandat boende, levande mötesplatser och öppna offentliga rum samt en väl utvecklad och god kollektivtrafik. År 2035 ska det finnas cirka 10 000 nya boende och lika många arbetsplatser. En första etapp av utbyggnaden är planerad till Göteborgs 400-årsjubileum 2021. Då ska 1000 bostäder och arbetsplatser stå klara och Frihamnen ska få en jubileumspark i anslutning till älven. Frihamnen kommer att utvecklas under många års tid och ta olika form och uttryck under processen.

De aspekter av social hållbarhet som diskuteras i denna analys bygger på riktlinjer och praxis inom Göteborgs Stad och är hämtade ur tre av stadens viktigaste styrdokument:

1.1.1 Vision Älvstaden

Vision Älvstadens tre kapitel Hela staden, Möta vattnet och Stärka kärnan ger en ambitiös målbild som täcker en mängd olika faktorer inom stadsutveckling och social hållbarhet. Arbetet som presenteras i detta dokument är ett sätt att följa upp visionen och koncentrera den till Frihamnen. Några extra relevanta aspekter ur Vision Älvstaden som kommer att spela stor roll för Frihamnens utveckling är:

- Etablera en testarena för socialt hållbart boende
- Arbeta för en stor variation av bostäder för alla
- Skapa ett varierat utbud av mötesplatser för alla åldrar
- Arbeta för variation genom att få fler delaktiga i utvecklingen av området
- Arbeta bort barriäreffekterna
- Arbeta utifrån barnperspektivet och lyssna till barnens tankar och idéer om stadens utveckling
- Säkerställa allas tillgång till älvstränderna och kanalerna
- Etablera sammanhängande gång- och cykelstråk längs båda älvstränderna
- Skapa en jubileumspark vid vattnet i Frihamnen
- Stärka mångfalden genom att blanda såväl verksamheter som staden uttryck

1.1.2 Göteborgs stads budget 2014

Viktiga prioriterade mål inom stadsutveckling i Göteborgs stads budget 2014 är bland annat att:

- Staden ska bättre möta göteborgarnas bostadsbehov
- Integrationen mätt utifrån integrationsstyrkortets strategiska områden ska öka
- Barns fysiska miljö ska bli bättre
- Unga göteborgares möjligheter till en rik och meningsfull fritid ska öka och de ska ges ökade möjligheter att påverka
- Tillgängligheten till kultur ska öka

1.1.3 Översiktsplan för Göteborg 2009

I översiktsplanen nämns strategiska frågor för stadens utveckling som bland annat innefattar:

- Attraktiv stadsmiljö
- Robust samhälle
- Fler bostäder
- Växande och förändrad handel
- Expansivt näringsliv
- Mångfald: tryggt och mänskligt
- Rekreation och hälsa för ökad livskvalitet
- Tillgång till kusten och attraktiva kultur- och naturmiljöer

1.1.4 Fokus

Alla ovanstående aspekter är viktiga för att skapa en hållbar stadsutveckling. I denna analys ligger fokus på de aspekter som är extra relevanta i Frihamnen utifrån dagens förutsättningar och framtidens utmaningar. Dessa redovisas i avsnitt 3. Målbild och Inriktning.

1.2 Social konsekvensanalys

Göteborg stad har utvecklat verktyget Social konsekvensanalys (SKA) för att aktivt och kontinuerligt föra in sociala aspekter i samhällsplaneringen. Förenklat kan man säga att en SKA innehåller tre skeden; en inventering av befintliga förutsättningar, ett skede med formulering av viktiga mål som har bäring på en socialt hållbar utveckling och en konsekvensanalys av den framtagna planen eller programmet utifrån de mål som satts upp.

I det här dokumentet presenteras först en inventering av Frihamnens förutsättningar idag och sedan en analys och diskussion kring vilka utmaningar som kan komma att prägla utvecklingen av Frihamnen. Därefter följer en diskussion kring eventuella sociala konsekvenser av de övergripande förslag som framkommit inför Frihamnens planprogram, samt rekommendationer och förslag på vad som är nästa steg i processen. Planprogrammet är i dagsläget inte antaget. Den sociala konsekvensanalysen ska påverka planprogrammets innehåll genom att identifiera viktiga mål och utmaningar. Framtagandet av den SKA och planprogrammet sker således i växelverkan. I nästa skede i planprocessen, inför detaljplanering, när det finns ett antaget program och en skiss kan en fortsatt SKA grundas på det antagna planprogrammet och därmed konkretiseras.

1.2.1 Social konsekvensanalys genom planprocessen i Frihamnen

1.3 Syfte och Metod

En social konsekvensanalys är ett sätt att arbeta med den sociala dimensionen och görs för att lyfta sociala aspekter i samhällsbyggnadsprocessen i syfte att förbättra den sociala hållbarheten i stadsmiljön. Det är inte lagstadgat att göra en social konsekvensanalys men det ska vara praxis inom Göteborgs stad.

För inventering används den kunskapsmatris som är framarbetad av Göteborgs stad. Den hjälper till att strukturera information och peka på vilka sociala frågor som är särskilt viktiga på en plats eller inom det specifika området.

Kunskapsmatrisen sorterar inventeringen efter fyra teman:

- Sammanhållen stad
- Samspel
- Vardagsliv
- Identitet

För att få denna SKA kompatibel med underlaget för Barnkonsekvensanalysen (BKA) för Frihamnen har även ett femte tema lagt till:

- Hälsa och Säkerhet

Den här sociala konsekvensanalysen bygger på en inventering av Frihamnens rådande förutsättningar och kunskaper om hur området fungerar idag. Därefter formuleras mål och ambitioner för hur Frihamnen ska utvecklas i framtiden baserat i de styrdokument och prioriterade utvecklingsområden som redovisats under kapitel 1.2 Social Konsekvensanalys. Sedan följer en generell diskussion över vilka utmaningar som behöver hanteras för att nå målen och vilka konsekvenser en stadsutveckling i Frihamnen kan föra med sig. En mer konkret SKA över planförslaget kan göras när det finns en färdig skiss och ett samlat material att analysera.

Sociala konsekvensanalysen är ett levande dokument som ska följa genom planprocessen och kontinuerligt stämmas av mot planförslag och skisser.

Denna SKA syftar till att:

- Inventera sociala aspekter inom planområdet idag
- Föra diskussion kring mål för den framtida stadsutvecklingen
- Belysa möjliga konsekvenser av stadsutveckling i Frihamnen

1.4 AVGRÄNSNING

1.4.1 Geografisk

Denna SKA gäller hela planområdet och när begreppet *Frihamnen* används inkluderas de delar av Ringön som ingår i planen. Dock har ingen särskild hänsyn tagits till specifika förutsättningar inom planområdet utan analysen har ett generellt och övergripande perspektiv.

1.4.2 Tidshorisont

Frihamnen kommer att bebyggas i etapper och förutsättningarna för planeringen kommer att förändras under tid. En första etapp ska vara klar till år 2021 och planperioden sträcker sig fram till år 2035. Redan från 2014 görs platsskapande aktiviteter Frihamnen. Sociala hållbarhetsaspekter ska följa genom hela processen i dess olika skalor och är alltid relevant.

1.4.3 Nivå och Process

Denna SKA ska finnas med som underlag till planprogrammet för Frihamnen och delar av Ringön. Planprogram görs över ett större område och ger en struktur för bebyggelse, vägnät och grönytor och skapar en målbild för hur området ska utvecklas till en dynamisk urban miljö. Det innebär att underlaget till en social konsekvensanalys i detta skede är övergripande men kommer att bli mer och mer detaljerat längre fram i planprocessen och kräver då insamling av nytt kunskapsmaterial.

1.4.4 Dialog och deltagande

Deltagandeprocesser och medborgardialog är en avgörande del för att kunna få en bild över vilka konsekvenser ett planförslag kan få för de sociala sammanhang och strukturer som finns etablerade. Insatser för dialog ska rikta sig både till vuxna och barn och komplettera det lagstadgade samrådet. Denna SKA har tagit hänsyn till dialogmaterial som inkommit via Centrala Älvstadens dialoger inför Vision Älvstaden. Under perioden april 2011 - april 2012 genomfördes en bred medborgardialog om älvområdet med syfte att fånga viktiga kunskaper och erfarenheter från dem som kommer att vara med och utveckla och leva i Älvstaden. Dialogen har varit en konsultativ process där cirka 2800 personer bidragit med sina synpunkter och idéer om livet i den framtida staden.

DIALOG ÄLVSTADEN

Kommunstyrelsen i Göteborg gav uppdraget till projektgruppen för Centrala Älvstaden 2010 att ta fram en vision för Älvstaden. Visionen och strategierna har tagits fram i dialog med göteborgssamhället för att få hela stadens perspektiv. Genom dialog framkom särskilt för Frihamnen att man önskade se stadsmässiga kvaliteter i närhet till grönska och vatten:

- Bygga vidare på den mångfald och internationalitet som tillhört Frihamnens historia
- Att kunna bada vid Älven
- Platser för rekreation
- Konst och kultur
- En variation och blandning av restauranger, caféer, shopping, hantverk och musik
- Att Frihamnen ska bli en blandad innerstad med olika bostadsformer, små och stora verksamheter och butiker samt kommunal service
- Länkarna mot Lundby och Hisingen sågs som viktiga
- Att kunna bygga högt
- Behålla en viss ruffig känsla
- Frihamnen kan bli ett turistmål med kryssningsfartygen
- Det uttrycktes ett stort behov av en park nära vattnet
- Mötesplatser som är öppna för alla och utan avgift
- En kajpromenad som sträcker sig runt hela området
- Närhet till kollektivtrafik
- Ytterligare kopplingar över älven genom en gång- och cykelbro

(Läs mer i rapporten Dialog om framtidens Älvstad 2012)

Projektgruppen för Frihamnen har haft regelbundna möten från augusti 2013- januari 2014 med en referensgrupp med representanter från lokala föreningar och organisationer i Lundby för att diskutera och reflektera kring förslag som framkommit inför planprogrammet. Deltagarnas tankar och förslag har tagits i beaktning i SKA genom att de under flera möten påpekat vilka kvaliteter som är viktiga för olika målgrupper och satt Frihamnen i en kontext utifrån lokalsamhällets förutsättningar.

REFERENSGRUPP FRIHAMNEN

Referensgruppen består av en representant från respektive grupp:

Nätverket Levande Kville, Lokal hyresgästförening för Rambergsstaden, Pensionärsrådet Lundby, Ungdomsrådet Lundby, Funktionshinderrådet Lundby, SCH – Stadsplaneringsforum Centrala Hisingen, Interreligiösa rådet och Stadsmissionen.

Viktiga ämnen för gruppen har varit:

- Att knyta samman Frihamnen med kringliggande områden och se helheten
- Det som sker i Frihamnen får inte utarma andra områden
- Bad och aktiviteter på vattnet är väldigt önskvärt
- Mycket park och gröna oaser men att det är viktigt med gröna stråk mot parken och att parken inte blir för stor och ödslig
- Tillgängligheten ska vara god för äldre och funktionshindrade
- Kollektivtrafik genom området är avgörande
- Området riskerar att öka segregationen i staden genom höga boendekostnader och dyra lokaler som exkluderar en mångfald. Därför är det viktigt med lokaler och bostäder i olika prisklasser.
- Aktiviteter utomhus och stor tillgång till rekreation för alla
- Tillfälliga aktiviteter kan vara bra för att locka folk till Frihamnen
- Det ska vara nära till det vardagliga

I januari 2014 genomfördes en med tjänstemän från olika förvaltningar och stadsdelar där kvaliteter i det offentliga rummet analyserades med utgångspunkt för vilka offentliga mötesplatser som kan skapas i Frihamnen.

WORKSHOP MED TJÄNSTEMÄN INOM GÖTEBORGS STAD

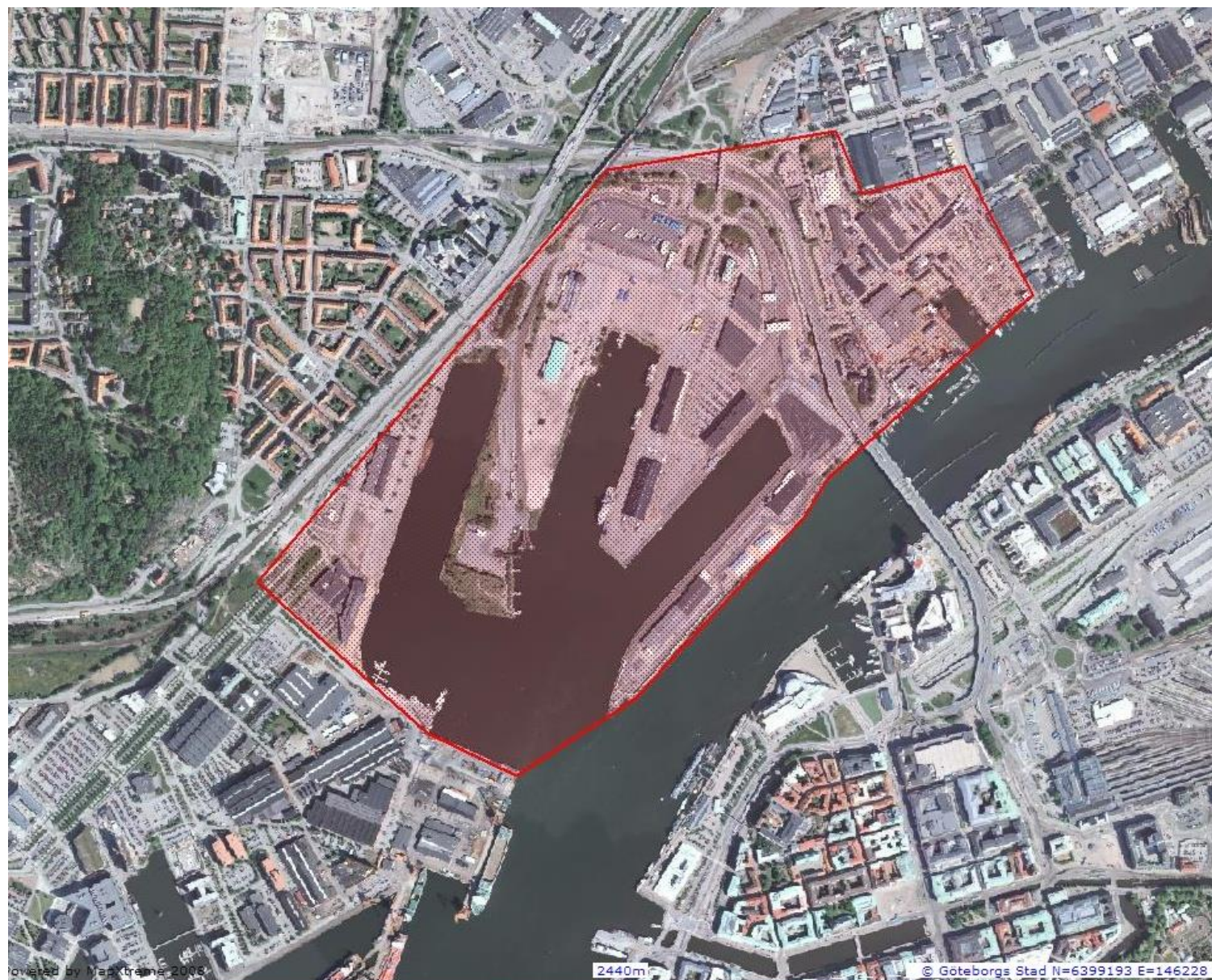
Tjänstemän från olika kommunala förvaltningar och stadsdelsförvaltningar inom Älvstaden samlades för att diskutera kvaliteter i det offentliga rummet och hur dessa kan skapas. Några slutsatser var:

- Det är viktigt att etablera platsen redan från början och bjuda in många olika grupper för att ge platsen liv
- Platsen bör ha en balans mellan välvårdad och designad
- Läs av platsen och komplettera med det som behövs efterhand
- Vilka typer av verksamheter som finns i närheten kan vara avgörande för hur och av vem platsen används
- Det ska vara lätt att ta sig dit med kollektivtrafik och tydliga G/C stråk
- Hur stor en yta är påverkar om det känns för öppet eller för intimt
- Vilken ordning saker sker kan vara avgörande
- Att låta platsen leva året om och skapa olika symbolvärden är viktigt
- Det som drar folk behöver inte alltid vara spektakulära evenemang.
Att kunna grilla, bada eller rasta hunden drar ofta mest
- Genom tydliga stråk och kopplingar görs platser levande och stärks av varandra
- 3-D fastighetsbildning kan skapa bra multifunktioner
- Både inomhus och utomhus aktiviteter behövs
- Konflikten mellan bostäder och aktiviteter i offentliga rum måste beaktas
- Lekstråk istället för lekplatser gör gaturummet levande för barn

(Läs mer i Kvalitetskriterier och rekommendationer för offentliga rum och platser i Frihamnen 2014)

Vid två tillfällen har projektgruppen för planprogrammet närvarat vid torgevenemang (augusti och september 2014) och visat upp en första arbetsskiss över Frihamnen för att få in reaktioner, tankar och förslag. Vidare dialog kommer att ske genom de platsskapande aktiviteter som påbörjas i Frihamnen under vår och sommar 2014. En öppen kommunikation och dialog ska följa planprocessen och inför varje SKA bör nytt kunskapsmaterial inhämtas för en verklighetsförankrad och relevant analys.

Planområde - Planprogram för Frihamnen och delar av Ringön

Frihamnen och närliggande områden

2. INVENTERING

Inventeringen utgår ifrån kunskapsmatrisens fem teman och bygger på observationer och utredningar angående planförutsättningar.

2.1 Sammanhållen stad

Frihamnen har varit en arbetsplats för generationer av göteborgare och är det än idag. Området var tidigare helt avspärrat för allmänheten och idag är marken uthyrd till olika verksamheter vilket gör det svårt att röra sig fritt i Frihamnen. Stora ytor är inhägnade och man möts av stängsel på flera platser. Det går att ta sig till Frihamnen med bil; det finns en infart från öster via Hjalmar Brantingsgatan och de norra delarna kan nås från Lundby Hamngata.

Frihamnen är kantat av en gång- och cykelbana som leder mot Lindholmen, över mot Ringön eller upp på Göta Älvbron. Vid hållplatsläget för spårvagn finns den vägbro som förbinder Frihamnen och Ringön för både bil, cykel och gångtrafikanter. Det finns en gång- och cykeltunnel mellan området Porslinsfabriken och Frihamnens östra del. Cyklisten kan följa cykelbanan mot Norra Frihamnspiren fram till fastigheten Kajskjul 107. Det finns en gångbro mellan Kvillestan/ Brämaregården och Frihamnens norra sida som leder över Lundbyleden och Hamnbanan. Gångtrafikanter kan följa gång- och cykelbanan men avstånden är stora och trafiklandskapet utsätter oskyddade trafikanter för riskfyllda möten. Idag finns det en bussdepå i Frihamnen där ett stort flöde med bussar passerar varje dag vilket utgör en risk för gångtrafikanter och cyklister som korsar bussarnas infart. En yta i Frihamnen används för övningskörning av lastbilar vilket medför att platsen kan vara osäker för förbipasserande.

Förbindelserna med kollektivtrafik är bristfälliga och den närmaste hållplatsen som heter *Frihamnen* ligger vid Hjalmar Brantingsgatan utanför Frihamnens nordöstra del. Det är en hållplats för fyra spårvagnslinjer (5, 10, 6 och 13) men som ligger drygt en halv kilometer från exempelvis Kajskjul 107 och Kajskjul 113.

I närheten finns Hjalmar Brantingsplatsen vilket är ett kommunikationscentrum för spårvagnar, stombussar, expressbussar och lokalbussar. I Frihamnens nordöstra del längs Lundby Hamngata finns en hållplats för stombusslinje 16 vilken i dagsläget endast användas av de busschaufförer som ska ta sig till och från bussdepån bredvid. Om man korsar Göta Älvbron från Frihamnen kommer man rakt på Centralstationen där kommunal, regional och inrikestrafik avgår via tåg, buss och spårvagn.

Göteborg är en segregerad stad med stora skillnader mellan olika sociala grupper och stadsdelar. Det är stora socioekonomiska skillnader mellan människor i Lundby när det gäller uppväxtvillkor, skolgång, inkomst, arbete, utbildning och social delaktighet. Frihamnen ligger mellan stadsdelar som har väldigt olika karaktär och förutsättningar. Väster om Frihamnen ligger Lindholmen och Lundbystrand där det finns kunskapsintensiva företag och ett IT-kluster med utbildning, innovation och entreprenadskap. Direkt norr om Frihamnen ligger Kvillestan/ Brämaregården som är en stadsdel med landshövdingehus och en majoritet hyresrätter. Intill Kvillestan finns Porslinsfabriken, ett nybyggt område med bostadshus och ett högt hus på 17 våningar. Backaplan är ett handels- och butikscentrum med stort utbud av varor och tjänster. Ringön är ett industriområde med stor variation av verksamheter.

Frihamnens kopplingar till närliggande områden och staden i stort bryts på många håll av barriärer. Lundbyleden och Hamnbanan går parallellt längs Frihamnens norra sida och stänger av mot närliggande bostadsområden Brämaregården och Porslinsfabriken. Hjalmar Brantingsgatan är en trafikled som börjar vid Göta Älvbrons fäste och är en av de viktigare genomfartslederna på Hisingen men som skapar en barriäreffekt mellan Frihamnen, Ringön och Backaplan. Kopplingarna till Göteborgs historiska stadskärna och bostadsområden på fastlandet försvåras av Göta Älv som är en viktig farled för sjöfarten i Västsverige. Förbindelserna mellan Hisingen och fastlandet har varit många och olika genom historien men idag är Frihamnens närmaste förbindelse Göta Älvbron. År

2020 ska en ny bro, Hisingsbron, stå klar vilken kommer att ligga något uppströms från Göta Älvbron men fortfarande vara en nära länk mellan Frihamnen och fastlandet.

Genom minnen finns en mental koppling till Frihamnens historiska identitet och betydelse vilket är viktigt att värna om. Många har besökt Frihamnen vid speciella tillfällen och evenemang, exempelvis vid konserter, arrangemang eller biltävlingar. Via kryssningsfartyg kommer turister till Frihamnen vilket kanske blir deras första möte med Göteborg. De som arbetar i Frihamnen idag inom olika verksamheter har en vardaglig mental koppling till platsen. Men många göteborgare saknar mentala kopplingar till Frihamnen då stora delar av området är isolerat och kan uppfattas som tomt och främmande. Det mentala avståndet är ofta större än det fysiska. Även om Frihamnen inte är en naturlig del i en stadsbebyggelse med varken boende eller en stor genomströmning av folk så finns där sociala kopplingar och platsen fyller en viss social funktion.

2.2 Samspel och möten

Frihamnen präglas av kajskjul, magasin, verksamhetslokaler, stora båtar och inhängningar samt racingbanan på Södra Frihamnspiren. Det är stora ytor mellan byggnaderna och det saknas uttalade mötesplatser. De mer publika verksamheterna finns i fastigheten Kajskjul 107 med Bukowskis Market, restaurang Runegård & Hvit samt kontor för radiokanaler och It-företag.

Ingen närmare utredning har gjorts över vilka inofficiella mötesplatser och sociala strukturer som råder i Frihamnen. Det har heller inte gjorts någon inventering om det finns ett utbyte och samspel mellan verksamheterna i området.

Frihamnen ligger nära flera stora mötesplatser på båda sidor älven. Norr om Frihamnen finns Backaplan, ett stort handelsområde med shopping och service. Närmast på fastlandet ligger Nordstan med shopping, restauranger och evenemang. Stadskärnan i centrala Göteborg ligger bara minuter från Frihamnen och det är nära till Kvilletorget, Vågmästareplatsen och Wieselgrensplatsen. Utöver handelsplatser och servicecenter finns sociala mötesplatser i närheten som är viktiga för människor från hela Göteborg. Exempelvis ligger Göteborgs Moské en dryg kilometer från Frihamnen och på andra sidan bron finns Göteborgsoperan och Kanaltorget.

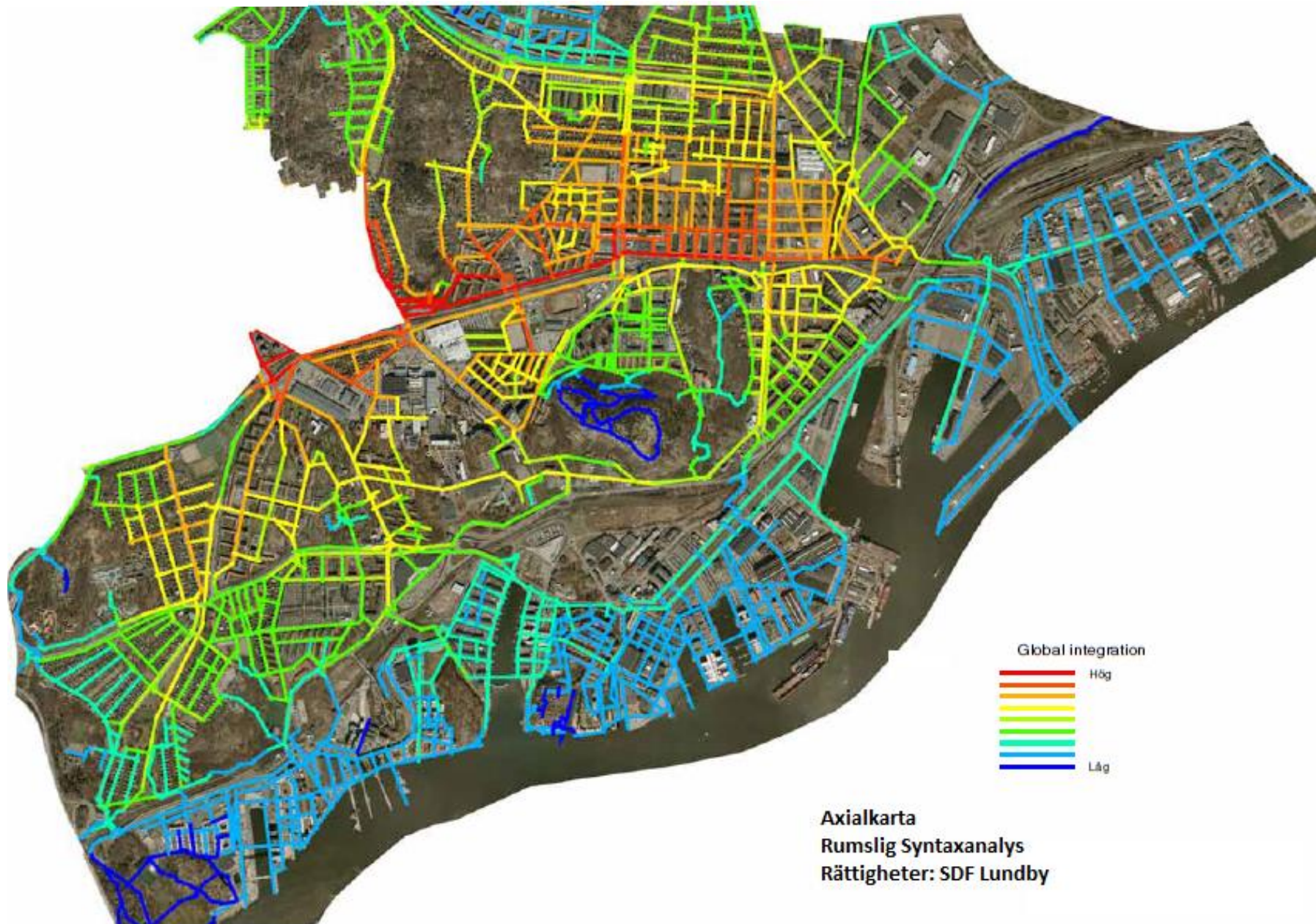
Ett starkt budskap från den medborgardialog som genomfördes under projektet Centrala Älvstaden inför Vision Älvstaden var betydelsen av att komma nära och kunna använda sig av vattnet. I Frihamnen är vattnet högst närvarande och det skapas ett tydligt vattenrum mellan pirerna och genom Kvillebäckens utlopp. Platser vid vatten skapar ofta naturliga och gränsöverskridande mötesplatser. Idag är dock kajkanterna höga och det saknas generellt sett nedgångar till vattnet.

2.2.1 Rumslig syntaxanalys

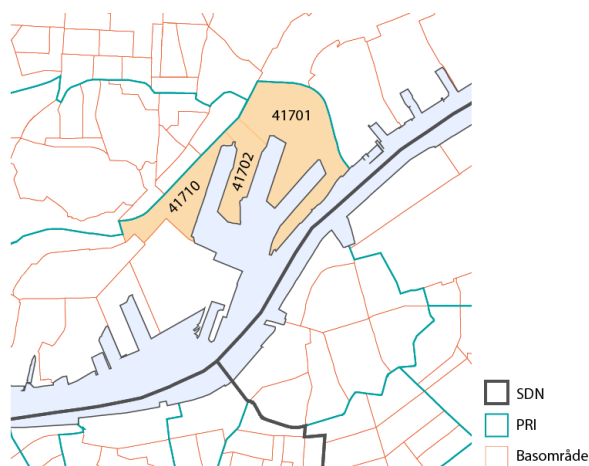
Den fysiska strukturen i Lundby har analyserats genom en rumslig syntaxanalys. Något förenklat kan man beskriva analysmetoden som ett sätt att fånga orienterbarhet i staden genom att analysera riktningsförändringar. Riktningsförändringar hos framförallt fotgängare och cyklister mellan stadens gaturum har visat sig vara viktiga för hur människor orienterar och rör sig i staden. Rumslig syntaxanalysen går ut på att mäta integrationen mellan gaturummen och på så sätt beskriva vilka som kan anses vara centrala i gatunätet. I detta fall har integrationen på långa radier analyserats, vilket ger en bild av hur stadsdelar hänger ihop och i förlängningen hur människor enklast orienterar sig däremellan. Kartan visar att ju mer välintegrerat ett gaturum är desto varmare färger och ju mindre integrerat desto kallare färger. Det har visat sig att socialt liv sker i större utsträckning på de gaturum som är välintegrerade i strukturen. Gaturum som har höga integrationsvärden är ofta mer välbesökta och använda än de med lägre integrationsvärden. En välbesökt gata har bättre förutsättningar för butiker, caféer med mera. Butiker och andra attraktioner drar till sig fler besökare vilket i sin tur ger synergieffekter. (Ur Ett sammanhållet Lundby - rumsligt och socialt 2013)

Frihamnen har låg integration mellan gaturummen och saknar samspel med kringliggande områden:

Rumslig syntaxanalys Delar av Lundby

2.3 Vardagsliv

ANSTÄLLDA I OLIKA	DAGBEF		NATTBEF	
BRANSCHER	Antal	%	Antal	%
Byggverksamhet	20	2,0	0	
Energi & miljö	..	..	0	
Fastighetsverksamhet	225	23,1	0	
Finans & försäkring	..	..	0	
Företagstjänster	38	3,9	0	
Handel	43	4,4	0	
Hotell & restaurang	..	..	0	
Info. & kommunikation	516	52,9	0	
Jord-, skogsbruk & fiske	..	..	0	
Kulturella & pers. tjänster	..	..	0	
Offentlig förv. & försvar	15	1,5	0	
Tillverkning & utvinning	39	4,0	0	
Transport & magasinering	41	4,2	0	
Utbildning	..	..	0	
Vård & sociala tjänster	33	3,4	0	
Totalt (inkl. ospec.)	976	100,0	0	

Enligt statistik från Göteborgs stad jobbar idag drygt 1000 personer i Frihamnen inom olika branscher och näringar. Det får dock antas att det är en rörlig siffra då tillfälligt arbete sker i Frihamnen genom exempelvis evenemang, hamnverksamhet och yrkesutövning som sker på området utan att ha Frihamnen som bas. Notera dessutom att delar av Ringön saknas i statistiken vilket ger ett visst bortfall.

Närmare studie för hur vardagen ser ut för de som är verksamma i Frihamnen har inte gjorts, men baserat på de verksamheter som finns i området ser de troligen olika ut. Det finns flera olika branscher representerade inom området och verksamheterna sträcker sig från tillverkning, fastighetsskötsel, sjukvård, offentlig förvaltning till IT, media och evenemang med flera. Alla har olika förutsättningar och behov för sin vardag och sitt arbetsliv. I området finns en lunchrestaurang i Kajskjul 107, en snabbmatsrestaurang och en bensinmack med matservering i den nordöstra delen. Tillgången till matserveringar är troligen en viktig förutsättning för verksamheternas etablering i området med tanke på det avstånd som råder till kringliggande stadsdelar. Det finns ingen

registrerad nattbefolkning eller boende i Frihamnen. Men man bör ta hänsyn till att det kan finnas sociala strukturer som inte visas i statistiken. Den del av Ringön som ingår i planen är ett tätt, blandat industriområde med småskaliga verksamheter och större anläggningar. Inom området finns även en restaurang, *Bryggan under bron*, samt Stadsmissionens verksamhet Gatljuset. Området vid Ringön kommer förutom planprogrammet för Frihamnen dessutom att påverkas av planerna för en ny Hisingsbro.¹

2.4 Identitet och upplevelse

Frihamnens identitet bär på ett kulturhistoriskt arv från hamnverksamhet och industri. Men Frihamnen har också en samtida karaktär som en samlingsplats för fester och tillställningar där människor möts och delar upplevelser av olika slag. Frihamnen har dessutom en identitet som arbetsplats och verksamhetsområde. Beroende på vem man är och vad man har för relation till Frihamnen så ges platsen en ny identitet.

Idag finns det spår kvar av den historiska betydelsen av Frihamnen med hamnmagasin, kajskjul, järnvägsräls och framförallt formen med de tre pirerna. Men som ny besökare slås man inte av ett historiskt arv utan snarare av verksamheter, arbetsplatser och stora tomma ytor. De stora tomma ytorna ger Frihamnen en öde karaktär vid första anblick. Frihamnen är ett platt landskap utan uppseendeväckande arkitektur eller landmärken. Det finns en variation i gestaltningen både i skalor och i formspråk men karaktären förmedlar framförallt en känsla av funktion. Det som kan vara mest utstickande är läktarplatserna till racingbanan på Södra Frihamnspiren med sina blåvita säten. Kajskjul 107 är framförallt synligt från Göta Älvbron när det är mörkt och ljuset från fönstren lyser upp vid älven. Frihamnens karaktär kan dock plötsligt förändras när stora fartyg lägger till längs kajerna och blir ett intressant och monumentalt inspel i landskapet. Ringön har en stark identitet och sammanhållning inom området men separeras från Frihamnen på grund av barriäreffekter från Hjalmar Brantingsgatan och Göta Älvbron. Vägen under Göta Älvbron öppnar dock upp för ett möte mellan de två stadsdelarna.

2.5 Hälsa och Säkerhet

Naturen har tagit över de yttre delarna av Kvilepiren och där finns ett vildvuxet grönområde vid Stena Scanrails läge. Frihamnen ligger nära Ramberget och Keillers park som är populära grönområden för rekreation och naturupplevelse. Tack vare sitt centrala läge nära stadskärnan och stadsdelarna i Lundby har Frihamnen inte långt till områden för rekreation och lek. En jubileumspark planeras inför den första etappen år 2021 och en ny tillförsel av grönska i området är avgörande för att skapa hälsosamma bostadsmiljöer och öppna mötesplatser.

En fördjupad avgränsning för en miljökonsekvensbeskrivning har tagits fram inför planprogrammet som bland annat belyser hälsospekter som luftföroreningar, bullernivåer, farligt gods, naturmiljön.

Att Frihamnen har flera stora tomma ytor och inhägnader kan uppfattas som otrevligt och otryggt framförallt om man inte känner platsen väl. De slutna verksamhetslokalerna ger inget socialt sammanhang och det är framförallt runt Kajskjul 107 som det är liv och rörelse. På kvällen är det mörkt på många platser och det finns inget genomfartsstråk eller sociala rörelsemönster. Trafiklandskapet ger upphov till otrygga situationer och möten då tung trafik i form av bilar, lastbilar, bussar och tåg passerar genom området regelbundet. De kopplingar som finns till Frihamnen för gångtrafikanter idag är alla dåligt anpassade och otillgängliga. Gångbron mellan Brämaregården och Frihamnen är brant, otrevlig och landar i en miljö utan social kontext. Cykeltunneln har dålig belysning och cykelbanan leder under en vägbro i utkanten av Frihamnen genom ett buskage. Gångvägen som leder från hållplatsen *Frihamnen* in mot Norra Frihamnspiren passerar en rondell med trafik från fyra håll och saknar ett övervakat övergångsställe.

¹ Ny Göta Älvbro – Social Konsekvensbeskrivning 5:2011 Beställare Göteborgs Stad via konsult Norconsult

3. MÅLBILD OCH INRIKTNING

Baserat på det som framkommit genom dialoger samt de prioriterade områdena i styrdokumentet och inventeringen som följer här en beskrivning av en målbild och riktning för stadsutvecklingen i Frihamnen.

Blandade bostadsformer

Frihamnen ska kunna erbjuda en stor variation och blandning i bostadsbeståndet. Det ska finnas olika upplåtelseformer, lägenhetsstorlekar, prisnivåer och en variation i arkitektur och funktion. Genom att skapa en testarena för innovativa bostadslösningar kan många olika alternativ utvecklas och testas. Frihamnen ska byggas tätt och få en innerstadskaraktär vilket sätter ramar för bostädernas utformning och gestaltning. Ett blandat boende är viktigt för att skapa en mångfald och en social sammanhållning och motverka segregeringseffekter.

En livfull och öppen stadsmiljö

Stråk, mötesplatser och offentliga rum planeras på ett sätt som skapar ett dynamiskt stadsliv året runt under dygnets alla timmar. Livet mellan husen ska vara synligt och mänskliga aktiviteter får ta plats. Det ska finnas ett varierat utbud av mötesplatser och kulturella inslag för alla åldrar. Frihamnens identitet ska få växa fram genom en öppen dialog, delaktighet och medskapande. Det ska finnas en bred representation av olika kulturer och en mångfald av människor och uttryck.

Offentliga rum och gröna miljöer

Parkmiljö och offentliga rum ska vara tillgängliga för en bred målgrupp genom att mångfald i funktion och uttryck säkerställs. Jubileumsparken ska vara tillgänglig och trygg för alla göteborgare. Det ska skapas ett nät av många små gröna platser kopplade till de större parkerna och till vattnet. Olika stora grönytor bör finnas i anslutning till bostäder, arbetsplatser samt offentliga rum och knutpunkter. Parker och grönytor är viktiga för att skapa ett gott lokalklimat och skydda från hårt väder och översvämningar.

Möta vattnet på ett givande och säkert sätt

Allas tillgång till älvstränderna och kanalerna ska säkerställas. Ett levande vattenrum med många olika sätt att nyttja älven är en viktig del i Frihamnens utveckling. Alla ska ha möjlighet att komma nära vattnet och det ska finnas en variation gällande aktiviteter och platser längs älven. Vatten kan även berika stadsrummet genom konstnärliga, pedagogiska eller hälsofrämjande inspel.

Knyta samman Frihamnen med kringliggande områden och staden fysiskt och mentalt

Barriäreffekterna från trafikleder och oanvända/avstängda ytor måste arbetas bort. Nya kopplingar mellan Frihamnen och närliggande områden i Lundby behövs lika väl som flera sammanhängande stråk över älven och in mot stadskärnan. Vi ska ta vara på de strukturer som finns och bygg vidare på befintliga sociala sammanhang. En utvecklad kollektivtrafik är avgörande för att Frihamnen ska vara en fungerande stadsdel med minskat bilberoende. Hållplatser bör utformas som attraktiva mötesplatser i stadens rum.

Skapa goda förutsättningar för barn i staden

God infrastruktur och kvaliteter för barn och unga ska föras med i planeringen. Se barnkonsekvensanalysen för mer information och målformuleringar.

Barnkonsekvensanalys

Till planprogrammet har en barnkonsekvensanalys tagits fram för att synliggöra barns behov i en urban miljö med målformuleringar utifrån Frihamnens förutsättningar.

Skapa goda förutsättningar för seniorer och funktionshindrade

Både bostadsmiljöer och offentliga rum ska ta hänsyn till människors olika förutsättningar och behov. Anpassade bostäder och aktiviteter ska finnas där ett socialt samspel och individens bästa står i fokus. Infrastruktur och trafik ska utformas med god orienterbarhet, korta avstånd och utan hinder.

Sociala referensramar i ett nybyggt område

Identitet och upplevelse skapas av de sociala avtryck som finns synliga. Vi måste låta människorna influera stadsrummet och skapa nya sociala spelrum. När Frihamnen bebyggs är det viktigt att bevara ytor för publika tillställningar och vara öppna för, stödja och ge plats för tillfälliga åtgärder och initiativ.

Hållbara och funktionella arbetsplatser

Att stärka Göteborgsregionens näringslivsutveckling är en utmaning i att förstå vad som krävs för att stärka befintliga och stimulera nya eller kompletterande näringar. Det måste finnas en mångfald och variation av verksamheter och företag för att skapa ett levande näringslivsklimat. Arbetsplatserna ska främja en hälsosam och fungerande vardag för de anställda.

Jämställd och jämlik fysisk planering

För att Frihamnen ska kunna bli en plats för alla göteborgare krävs en medvetenhet om olika sociala, ekonomiska och kulturella strukturer och förutsättningar i samhället. Det är viktigt att anpassa både deltagandet i planprocessen och fysiska strukturer i stadsrummet så att alla har lika rätt till staden.

En hållbar stadsmiljö som uppmuntrar till en hälsosam livsstil

Planeringen och utvecklingen av Frihamnen ska verka för att uppfylla Göteborgs miljömål och skapa hälsosamma skyddade miljöer. Det ska skapas en stadsmiljö där det finns ett stort utbud av hållbara alternativ, där det är nära till det vi behöver i vardagen och lätt att ta sig fram utan bil.

Dialog och deltagande

I vision Älvstaden står att delaktighet och öppenhet ska präglade alla processer och att dialog är ett viktigt verktyg som kan bidra till att skapa en långsiktigt hållbar utveckling av Älvstaden. Frihamnen ska formas utifrån hela stadens perspektiv där öppenhet ska finnas för olika initiativ och idéer och alla ska kunna engagera sig i utvecklingen.

4. DISKUSSION: UTMANINGAR OCH KONSEKVENSER

Utifrån inventeringen i kapitel 2 och inriktningsmålen i kapitel 3 följer här en analys över vad som måste tas i beaktning under stadsutvecklingen i Frihamnen. Att gå från ett glest verksamhetsområde till en tät innerstad är en utmaning och en lång process som kommer att innebära förändringar och konsekvenser i olika omfattning under en lång tid och för en rad olika intressenter.

4.1 Lokalt

Stadsdelen Lundby kommer att se en avsevärd befolkningsökning vilket innebär ett ökat behov av service och offentlig verksamhet. Lundby är den stadsdel som ökar sin befolkning mest i Göteborg tack vare utvecklingen längs Norra Älvstranden. Frihamnen blir ytterligare en stor expansion med ca 10,000 nya boende inom 20 år. Det innebär ett ökat tryck på infrastruktur, skolor, sjukvård, kollektivtrafik, service och butiker men ger också ett ökat underlag för det befintliga utbudet. Det kan bli en utmaning att ligga i fas från stadsdelens sida och kunna bistå Frihamnen med service utan att kompromissa med andra områdens utbud.

De stadsdelar som ligger närmast Frihamnen kommer att påverkas av utvecklingen under etapperna och se en förändrad stadsbild i sin närhet. Stadsdelar som tidigare legat utanför stadskärnan kommer nu närmare en innerstadsmiljö vilket kan ha effekter både för boende och verksamma. Eftersom det sker flera stora stadsutvecklingsprojekt inom Älvstaden och det finns planer även för Backaplan, Ringön, Centralenområdet och Kvillebäcken kommer helheten i området att förändras.

OMRÅDET CENTRALA ÄLVSTADEN

De effekter som sker i och med upprustning och utveckling av stadsdelar är olika beroende på hur processen gått till, vad de närliggande områdena har för karaktär och förutsättning eller vad det är som byggs. Det finns stora socioekonomiska skillnader mellan stadsdelarna på Norra Älvstranden och andra delar av Lundby och behovet av att minska klyftorna uttrycks tydligt i stadsdelsbudgeten 2014:

"Inom stadsdelen finns stora socioekonomiska variationer och till stor del följer dessa skillnader gränserna för nya respektive äldre flerbostadsområden. Utmaningen är att få det äldre Lundby att hålla samman med det nya. Detta blir inte minst viktigt när visionen om Älvstaden skall realiseras under kommande år. Lundby spelar en viktig roll i förverkligandet av visionen, att i samverkan med övriga nämnder få den nya Älvstaden att bli en naturlig utveckling av det nuvarande Lundbysamhället." (Budget 2014 SDN Lundby)

Om inte kopplingarna mellan Frihamnen och kringliggande stadsdelar stärks kan det skapas segregeringseffekter där en fysisk separering ger upphov till mentala och kulturella klyftor. Exempelvis försvårar idag Lundbyleden och Hamnbanan en fysisk kontakt mellan Frihamnen och Kvillestan/ Brämaregården. Det krävs stora kommunala och nationella investeringar och en långsiktig planprocess för att hantera infrastrukturella förändringar. Därför är det extra angeläget att hitta fungerande lösningar i väntan på eventuell ombyggnad av Hamnbanan och Lundbyleden. De kopplingar som kan komma att byggas från Frihamnen över älven är viktiga för att få ett flöde av människor och en länk till stadskärnan. En utvecklad kollektivtrafik med linjer som kopplar an till hela staden är avgörande för om Frihamnen ska vara en fungerande och integrerad stadsdel. De platser som har en stor variation och blandning av människor, verksamheter och service i Göteborg idag är också noder för kollektivtrafik. När människor från hela staden lätt kan ta sig till samma plats korsas våra vägar och möten uppstår.

De kulturella eller mentala kopplingarna blir desto viktigare när de fysiska barriärerna är svåra att arbeta bort. Vilka sociala kopplingar som kommer att byggas mellan Frihamnen och närliggande stadsdelar, men också till kommunen i helhet, beror på vilket innehåll och vilka kvaliteter som kommer att skapas i Frihamnen. Genom att satsa på publika verksamheter, grönområden, offentliga platser och en variation i utbud kan det bildas platser som tilltalar många olika målgrupper och öppnar upp Frihamnen för göteborgarna. Att genom tillfälliga evenemang och värdeskapande aktiviteter låta Frihamnen leva i samverkan med göteborgarna kan bidra till att få en levande stadsdel under alla utbyggnadsetapper. Om inte Frihamnen ger plats åt det spontana och mänskliga blir det svårt att skapa ett levande stadsrum. De lokaler som finns i Frihamnen idag är i stor utsträckning i dåligt skick och i behov av renoveringar. Istället för att riva allt kan vissa fastigheter sparas och ge upphov till billiga lokaler för verksamheter med låg betalningsförmåga men stort socialt värde. Utmaningen ligger i att släppa kontrollen och möjliggöra för det spontana och oplanerade och att hitta former för finansiering av värdeskapande aktiviteter. För att Frihamnen ska kunna skapa mötesplatser för alla göteborgare krävs en mänsklig variation och en mångfald som får formas av brukarna själva.

Det offentliga rummet måste vara inbjudande, tryggt och tillgängligt så att alla kan besöka Frihamnen och ta del av utbudet. Närheten till vatten är ett återkommande tema som är viktigt att ta till vara på och se till att skapa platser vid Göta Älv. Även regn och dagvatten bör få spela en roll i stadsrummet vilket kräver samverkan mellan förvaltningar och kompetenser för att hitta synergieffekter och smarta lösningar där flera behov uppfylls samtidigt för en hållbar stadsmiljö. Det är en utmaning att tillgängliggöra vattnet för alla, vilket kräver en medveten brukaranalys där olika målgrupper med olika förutsättningar tas i beaktan. Om inte planeringen frångår normativa föreställningar finns en stor risk att människor utesluts. De värdeskapande aktiviteter som kommer att genomföras från och med 2014 är en viktig del i att föra en diskussion kring både möjligheter att bada och komma när vattnet som hur en park bör se ut i en modern urban miljö.

Efterfrågan på en park har varit stor genom dialogprocesser och på utvecklingsmöten. Det är viktigt att parken förläggs så att den är tillgänglig och finns i ett sammanhang för att skapa kopplingar till och från Frihamnen. Göteborgs stad har som kvalitetsmål att bostadsnära park ska finnas minst 300

meter från bostaden vilket måste tas i beaktning för skisser och projektering. Det är parkens kvalitativa egenskaper som bör eftersträvas snarare än kvantitativ yta. Frihamnen ska vara en urban och tät miljö vilket kan motverkas med för stora grönytor. Jubileumsparkens funktion som länk till Keillers park kan vara en aspekt som är extra viktig att säkerställa för att skapa ett stråk som binder samman Frihamnen med befintliga sociala värden. Om inte jubileumsparken blir en allmän plats som är tillgänglig för alla försvinner en viktig mötesplats i området. För grönområden i Frihamnen finns en stor utmaning med att skapa ett gott lokalklimat. Om inte platserna är behagliga gällande väderlek, temperatur, solsken och vindstyrka minskar användbarheten.

De företag som är etablerade i Frihamnen idag kommer att i viss mån få flytta sin verksamhet när hyreskontrakten går ut. Även de företag som kommer att kunna vara kvar i området under utbyggnaden kommer att påverkas av arbeten på platsen. Därför är det viktigt att ta hänsyn till de aktörer som finns där idag och föra en regelbunden dialog med hyresgäster och se till att det finns aktuell information om vad som händer i området. Även om Frihamnen ska bli en del av hela staden och vara öppen för världen behövs ett lokalsamhälle där de boende och verksamma känner en trygghet och gemenskap. Det bör finnas en balans i det privata, semi-privata och offentliga. För att integrera Frihamnen i det befintliga är det viktigt att värna om lokalsamhällets identitet och historia och komplettera de övriga stadsdelarna i Lundby utan att konkurrera om viktiga sociala funktioner. Offentlig service, hälsovård och anläggningar för rekreation, kultur och idrott bör ta hänsyn till och stärka det befintliga beståndet. Utvecklingen av Frihamnen kommer att tillföra många nya stadsmässiga kvaliteter och eventuellt föra in nya målgrupper i området.

En betydande utmaning för stadsutvecklingen i Frihamnen är att skapa en medvetenhet om vilka sociala aspekter som är viktiga att ha i beaktning och vilka konsekvenser som kan uppstå om dessa negligeras. Alla aktörer som är verksamma i Frihamnen måste gemensamt ta ansvar och verka för att sociala värden värnas och aktivt planera och bygga en stadsdel som möjliggör en socialt hållbar stad. Om det inte finns en aktiv strävan för att tillgodose olika målgruppers behov kommer människor att uteslutas både fysiskt och strukturellt. Att analysera de insatser som görs inom planprocessen och i det fysiska stadsrummet utifrån ett jämställdhet- och jämlikhetsperspektiv är viktigt för att medvetandegöra vilka människor som inkluderas och vilka som exkluderas. Om Vision Älvstaden och Göteborgs budgetmål ska uppfyllas och planeringen ska ske i enlighet med översiktsplanen kan inte stora grupper av befolkningen uteslutas ur stadsplaneringen i Frihamnen.

4.2 Staden

Det råder bostadsbrist i Göteborg och ett prioriterat mål i den kommunala budgeten är att bättre kunna möta göteborgarnas bostadsbehov. Blandade bostadsformer blir en nyckelfråga i Frihamnen för att kunna uppfylla många av de andra inriktningsmålen och det är ett ämne som behöver prioriteras. Olika upplåtelseformer, prisklasser, storlek och antal rum, gestaltning eller läge är några av de faktorer som påverkar om bostadsutbudet gör det möjligt för många olika grupper att bo i Frihamnen. Särskilda bostadsformer som studentlägenheter eller tillgänglighetsanpassade bostäder är viktiga lika väl som trygghetsboenden och BMSS. Särskilda kalkyler och strategier för bostadsfrågan är nödvändigt för vidare konsekvensbedömning. Det blir en utmaning för staden att hålla fast vid kvalitativa värden och väga göteborgarnas behov mot rena ekonomiska intressen. Om Frihamnen ska bli en testarena för innovativa bostadslösningar krävs en tvärspektoriell ansats för att testa, utvärdera och utveckla de koncept som bäst kan fylla de boendes behov.

Inom Frihamnens planområde planeras inte bara bostäder utan på sikt 10,000 arbetsplatser. Vision Älvstadens strategi Stärka Kärnan formulerar att:

”För att möta framtida utmaningar med hård konkurrens och stora osäkerheter behöver vi ta vara på de styrkor som redan finns etablerade i staden: stora företag, starka klusterbildningar och en stark samverkan mellan kommun, akademi och näringsliv. För att gå mot en mer robust och dynamisk ekonomi behöver stadens kluster mångfaldigas.” (Vision Älvstaden 2011)

En utveckling av arbetsmarknaden och ökade arbetstillfällen är viktigt för kommunen som helhet och ett prioriterat mål i Budget för Göteborg 2014 är att Göteborgs näringslivsklimat ska förbättras. Arbetet är en stor del av livet och en funktionell arbetsplats underlättar vardagen för den enskilda individen. Det planeras för lika många arbetsplatser som bostäder i Frihamnen och om inte arbetsmiljön möjliggör en hälsosam och hållbar livsstil blir det svårt att uppnå en hållbar stadsdel. Det finns en risk att slutna arbetsplatser motverkar ett levande stadsrum och skapar områden som är folktomma efter arbetstid. Därför bör kontorshus och verksamheter integreras i stadsrummet på ett sätt som inte hindrar Frihamnen från att bli en stadsdel som lever över hela dygnet med en variation av aktiviteter. Om inte stadsplaneringen tar framtidens möjligheter i beaktning finns en risk att vi planerar för ett arbetsliv som kommer att vara uttjänt i framtiden. Frihamnen präglas idag av tecken på den centrala varvsindustri som numer är inaktuell. Om 20 år när Frihamnens andra etapp står klar har våra samhällen och livsstilar utvecklats vilket skapar helt andra förutsättningar för stadens utformning. Därför är en flexibilitet och trendkänslighet viktigt för att inte bygga en enkelspårig stadsdel som får svårt att följa utvecklingen.

Att Göteborg får en ny stadsdel med tät innerstadsmiljö kommer att direkt påverka den centrala staden. Att stärka Hisingen och ytterligare binda samman staden över älven är en viktig del i Göteborgs identitet men också för att stärka klusterbildningar och näringslivet inom kärnan av staden. Utvecklingen av Frihamnen innebär en förtätning av innerstaden genom att täppa igen hål i stadsrummet. En ny intressant och upplevelserik stadsmiljö kan komma att stärka Göteborg genom att locka kompetens och besökare. Översiktsplanen för Göteborg strävar mot att skapa en blandad och tät stad med strategin att öka koncentrationen vid kollektivtrafiknoder. Därmed är Vision Älvstadens mål om att etablera och utveckla knutpunkten Frihamnen en viktig del för att skapa en tät och hållbar stad. I Översiktsplanen ingår *Attraktiv Stad* som ett strategiskt mål med motiveringen:

”Göteborgs planering ska ge förutsättningar för en attraktiv stadsmiljö och ett rikt stadsliv. En attraktiv stad kännetecknas av komplexitet med blandning av funktioner, en visuell mångfald och möjligheter till möten mellan människor. Blandstad eftersträvas både vid omvandling av de centrala förnyelseområdena och vid komplettering av övriga områden” (Översiktsplan för Göteborg 2009)

Att ta hänsyn till Frihamnens roll i Göteborgs historia och bygga vidare på det arv som platsen bär med sig är viktigt för att koppla området till ett sammanhang. Frihamnen är ett i grunden artificiellt landskap som skapats för göteborgarens behov av en öppenhet mot världen. Frihamnen bör ta fasta på sin historia och bli en fri plats för alla göteborgare.

5. SLUTSATSER

- Det finns redan en gedigen grund att stå på för kommunens planarbete med en välformulerad Översiktsplan, en tydlig Budget och Vision Älvstaden. Att jobba för att uppfylla de mål och riktlinjer som framkommer i styrdokumentet bör vara fokus. Vision Älvstadens modell för stadsutveckling är ett viktigt redskap för att säkerställa att Visionen uppnås. Modellen bygger på Helhetssyn - Lärande - Samarbete – Delaktighet – Ledarskap.²
- Blandade boendeformer i olika prisklass, upplåtelseform, gestaltning och lägenhetsstorlek är avgörande för att kunna skapa en social mångfald. Bostadsbristen är ett faktum och planerna för Frihamnen ska verka för att bättre möta göteborgarnas bostadsbehov.
- Näringslivet är en viktig part i att kunna skapa en blandstad med stor variation av verksamheter och aktörer.
- De offentliga rummen och grönområdena kommer att spela stor roll för hur öppet och tillgängligt Frihamnen kan bli för alla göteborgare samt vilka kvaliteter Frihamnen kan erbjuda de som bor och arbetar där. En modern urban park kan fylla viktiga funktioner för det sociala livet och skapa mötesplatser för alla göteborgare.
- Mötet med vattnet är en kvalitet som kommer att stärka Frihamnens roll i staden och erbjuda en unik urban miljö. Strategier för klimatanpassning och förhöjda vattennivåer bör implementeras för att skydda området från översvämning.
- Kopplingarna mellan Frihamnen och närliggande områden på båda sidor älven är en viktig del i utvecklingen. Gång- och cykelstråk är viktiga lika väl som kollektivtrafik och eventuell färjetrafik om Frihamnen ska kunna bli en hållbar stadsdel med begränsad biltrafik. Förbättrade gång- och cykelbanor är en investering i framtida folkhälsa och klimat.
- Stadsutvecklingen i Frihamnen behöver ha ett genomgående hållbarhetstänk och ta fasta på Vision Älvstadens mål om att göra det lätt att leva hållbart i en urban miljö. Innovativa lösningar för hållbara hushåll och smarta resvanor bör prioriteras.
- Det krävs en aktiv öppenhet kring planer och processer samt tydlig information till direkt berörda parter och göteborgarna. En dialog om framtidens Frihamnen ska föras i alla faser av planprocessen för att få in nytt kunskapsmaterial och hålla diskussionen levande.
- Stadsutvecklingen i Frihamnen måste ta hänsyn till befintliga verksamheter och sociala strukturer. Istället för att konkurrera ut funktioner i närliggande stadsdelar bör dessa ges ökat underlag och förstärkas genom klusterbildningar.
- Planprocessen måste kommuniceras med de hyresgäster och intressenter som finns i området idag och öppna upp ett informationsflöde utåt.
- Frihamnens kulturhistoriska identitet kan ha en betydande roll för att göra Frihamnen till en del av göteborgssamhället.

² Se sidan 41 i Vision Älvstaden

6. VIDARE ARBETE

För att få en helhetsbild av planprogrammets effekter och konsekvenser bör SKA och BKA vägas samman med övriga utredningar. Alla parter som är involverade i planprocessen inom planområdet ska ta sociala konsekvenser i beaktning.

Det måste göras tydligt vilka hållbarhetsmål som är relevanta för Frihamnen och hur vi gemensamt kan jobba mot målet. Det bör kommuniceras utåt och internt hur visionen för Frihamnen ser ut och vilka krav som sätts på aktörer inom området.

De värdeskapande aktiviteter som påbörjas i Frihamnen under 2014 är ett viktigt inspel i ett platsskapande och för att föra samtalet om Frihamnens utveckling framåt.

Inför detaljplaneringen ska ytterligare analys och konsekvensbeskrivning genomföras. Byggetapperna kommer innebära olika sociala förhållanden och allt eftersom förutsättningarna förändras och nya omständigheter framkommer bör analysen utvecklas och anpassas.

Ett fokuserat arbete angående bostadsfrågor i Frihamnen bör prioriteras.

Näringsliv och handel bör involveras som en viktig part i byggandet av en blandstad.

En fortsatt dialog som bygger vidare på det kunskapsmaterial som framkommit hittills. Kommunikation är grundläggande för att kunna informera alla intressenter om Frihamnens utveckling och låta göteborgarna följa processen. En plattform för öppen information bör säkerställas snarast.

Viktiga kvaliteter för offentliga ytor i Frihamnen bör dokumenteras och fungera som underlag för planering.

7. REFERENSER

Vision Älvstaden

Antagen av Kommunfullmäktige 2012-10-11

Dialog om framtidens Älvstad

Projekt Centrala Älvstaden 2012

Översiktsplan för Göteborg

Antagen av Kommunfullmäktige 2009-02-26

Budget 2014 För Hela Göteborg

Socialdemokraternas, Miljöpartiets och Vänsterpartiets förslag

Budget 2014 SDN Lundby

[SKA] Social konsekvensanalys – med människan i fokus 1.0

Göteborgs stad stadsbyggnadskontoret oktober 2011

Fördjupad avgränsning Miljökonsekvensbeskrivning Frihamnen-Ringön

Stadsbyggnadskontoret Göteborgs Stad 2013-11-15

Kulturmiljöutredning inför Planprogram Frihamnen och delar av Ringön

Melica Miljökonsulter 2014

Ett sammanhållet Lundby – rumsligt och socialt

Rumslig syntaxanalys beställd av Projekt Socialt hållbar miljö, SDF Lundby av Norconsult 2013-04-15

Ny Göta Älvbro – Social Konsekvensbeskrivning 5:2011

Beställare Göteborgs Stad via konsult Norconsult

Kvalitetskriterier och rekommendationer för offentliga rum och platser i Frihamnen

Slutsatser inför Planprogram 2014